

Kompetencje i standardy przygotowania nauczycieli prowadzących zajęcia w trybie online

Maria Zając

mzajac@ap.krakow.pl

Akademia Pedagogiczna w Krakowie

Wiesław Zawisza

zawisz@jasna.tarnow.pl

Stowarzyszenie Nauczycieli Technologii Informacyjnej

Streszczenie

W ciągu ostatnich kilku lat daje się zauważyć systematyczny wzrost popularności e-edukacji w Polsce. Pomimo braku uregulowań prawnych dotyczących tak samego statusu e-nauczania, jak też uzyskiwanych tą drogą dyplomów nie sposób zignorować skali zjawiska, które wyraża się nie tylko liczbą organizowanych konferencji i spotkań. Należy bowiem zauważyć, że pomimo niedookreślonego stanu prawnego nauczania na odległość kolejne uczelnie podejmują wysiłki zmierzające do poszerzenia oferty edukacyjnej w oparciu o tę formę kształcenia. Także wśród planów i zamierzeń prezentowanych przez MEiN w dokumentach dotyczących strategii działań w różnych obszarach i na poszczególnych szczeblach edukacji jest sporo zapisów zapowiadających zintensyfikowanie prac legislacyjnych dotyczących e-learningu. Pozwala to mieć nadzieję, że ta forma kształcenia stanie się wkrótce integralną częścią polskiego systemu edukacji. Wraz z rozwojem praktyki i umocowania prawnego telenauczania winna pojawiać się pogłębiona refleksja pedagogiczna, która pozwoli na stworzenie jednolitej teorii pedagogicznej opisującej to zjawisko. Ważnym elementem budowania standardów nauczania na odległość musi być określenie kompetencji nauczycieli prowadzących zajęcia w trybie online. W referacie zostaną zarysowane pewne sugestie dotyczące określenia tych kompetencji oraz standardów przygotowania nauczycieli na potrzeby e-edukacji.

Wprowadzenie

E-edukacja, czyli kształcenie na odległość w oparciu o nowoczesne technologie informacyjno-komunikacyjne, dotarła do naszego kraju pod koniec lat dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia. Nie oznacza to naturalnie, że wcześniej nie było żadnych form kształcenia zdalnego. Wręcz przeciwnie – najstarsze przykłady

sięgają XVIII wieku, kiedy to ówczesna Akademia Krakowska uruchomiła (w roku 1776) kursy zdalne dla rzemieślników. Z nowszych przykładów warto wspomnieć chociażby Politechnikę Telewizyjną, Telewizyjną Szkołę Średnią, Telewizyjne Technikum Rolnicze czy Nauczycielski Uniwersytet Radiowo-Telewizyjny. Jednak gdy mowa o e-edukacji, czy e-nauczaniu zazwyczaj pod tymi pojęciami rozumie się nauczanie z wykorzystaniem Internetu. Pierwsze ośrodki zdalnego nauczania, powstające na ogół przy wyższych uczelniach¹ opierały swoje działania na wzorcach zaczerpniętych głównie z uniwersytetów amerykańskich, które mając w tym czasie już spore doświadczenie, chętnie dzieliły się nim na stronach internetowych. W oparciu o te wzorce budowano nie tylko strukturę kursów, ale i potrzebne materiały dydaktyczne. Do realizacji tak zaprojektowanych kursów, w początkowym okresie wykorzystywano także amerykańskie platformy e-learningowe². Ostatnia dekada XX wieku przyniosła rozwój rodzimych rozwiązań, zarówno dystrybuowanych komercyjnie, jak i autorskich, tworzonych na potrzeby pojedynczych ośrodków. Prawdziwą popularność ta forma edukacji zyskała jednak dopiero w ostatnich 3 latach. Dziś już większość uczelni, zarówno państwowych, jak i niepublicznych stosuje różne formy e-edukacji, a coraz częściej też zaczynają się nią interesować nauczyciele szkół wszystkich szczebli.

Sytuacja prawna kształcenia na odległość w polskim systemie edukacji

W ostatnich kilku latach obserwujemy na rodzimym rynku edukacji zintensyfikowanie działań mających na celu określenie roli i pozycji e-nauczania, a także związanych z nim standardów. Należy zauważyć, że nauczanie na odległość zostało m.in. uwzględnione w propozycjach standardów nauczania określonych w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 r. (Dz. U. Nr 207, poz. 2110). Pojawia się tam zapis mówiący o konieczności poszerzania i doskonalenia umiejętności zawodowych nauczycieli, związanych z wykorzystaniem technologii informacyjnej, w tym także w nauczaniu na odległość. Postuluje się też, aby przygotowanie nauczycieli z zakresu TI obejmowało wiedzę i umiejętności dotyczące roli technologii informacyjnej w uczeniu się uczniów, doskonaleniu zawodowym nauczycieli oraz w nauczaniu na odległość [Rozporządzenie MENiS, 2004]. Nie sposób także nie wspomnieć o dokumencie przygotowanym przez Radę ds. Edukacji Informatycznej i Medialnej – z sierpnia 2003 r. opierającym się w dużej mierze o standardy przygotowania nauczycieli TI i informatyki opracowane przez prof. M. Sysło. Mówi się w nim o wykorzystaniu przez nauczycieli TI różnych form doskonalenia (stacjonarnego i na odległość) oraz o uczestniczeniu, w miarę możliwości, w nauczaniu na odległość [Rada ds. Edukacji Informatycznej i Medialnej, 2003]. Wydaje się, że te dość ogólne stwierdzenia dotyczące edukacji zdalnej zapisane w standardach przygotowania nauczycieli wymagają pilnie dookreślenia i rozbudowania, zwłaszcza w związku z opracowaną strategią rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce do roku 2010, gdzie e-learning zdaje się być w końcu dowartościowany jako pełnoprawna forma zdobywania wykształcenia i doskonalenia. Jest to dobry

moment, aby odpowiednie gremia doprecyzowały stosowne zapisy dotyczące kompetencji nauczycieli w obszarze edukacji na odległość.

Rola nauczyciela w edukacji online

Kandydaci na nauczycieli online na ogół rekrutują się z grona osób, które zaangażowane są w proces edukacji stacjonarnej. Jedynie w przypadku szkoleń korporacyjnych zdarza się, że instruktorzy nie mają doświadczenia dydaktycznego, są jednak zwykle specjalistami od szkoleń, co w rzeczywistości oznacza i tak „pewną kategorię nauczycieli”. Oczekiwania, że osoba, która podejmuje się uczenia zdalnego ma doświadczenie w nauczaniu tradycyjnym wydają się być dość oczywiste. Nie każdy zdaje sobie jednak sprawę z tego, że aby móc uczyć w systemie zdalnym wskazane jest posiadanie doświadczenia wynikającego z bycia tego typu studentem. Innymi słowy nauczyciel, który traktuje poważnie swój udział w e-edukacji powinien najpierw spróbować sam uczyć się w ten sposób, a później dopiero myśleć o uczeniu innych. Powodem jest konieczność poznania specyficznych uwarunkowań tego procesu, które bądź to nie pojawiają się w ogóle w nauczaniu tradycyjnym, bądź też mają w nim zdecydowanie mniejsze znaczenie. Podstawowa różnica wynika niewątpliwie z braku bezpośredniego kontaktu pomiędzy nauczycielem a uczniem (studentem) oraz wzajemnie pomiędzy uczącymi się. Sytuacja taka narzuca dodatkowe wymagania wobec nauczyciela – powinien on m.in. posiadać zdolność dostrzegania (pomimo braku komunikacji twarzą w twarz) trudności, obaw, czy też zwykłej niepewności ze strony uczących się. Wykładowca online powinien okazać zainteresowanie i wsparcie wobec osób, które nie radzą sobie zarówno z trudnościami wynikającymi z samej specyfiki e learningu, jak i dotyczącymi zagadnień merytorycznych w realizowanej partii materiału nauczanego. Musi umieć właściwie reagować, gdy jeden, bądź kilku uczniów próbują dominować i narzucać swoje poglądy. Podczas zajęć online prowadzonych w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie uczestnicy wykładu poproszeni o uszeregowanie czynników utrudniających naukę online, na jednym z pierwszych miejsc wskazali właśnie próby dominacji ze strony jednego z ich kolegów w grupie. Argumentowali oni, że osoba taka komentując nazbyt krytycznie wypowiedzi innych publikowane na forum dyskusyjnym skutecznie zniechęca swoje koleżanki i kolegów do zabierania głosu na tymże forum.

Równie istotną dla pracy grupy jest także właściwa i wyważona relacja nauczyciela względem osób, które wykazują tendencję do narzucania innym swojego zdania. Jedna z uczestniczek kursu otwartego skarżyła się kiedyś, że nauczyciel tak był „zachwycony” pomysłami jednej ze studentek, iż cały czas wskazywał jej pracę jako przykład do naśladowania i nawet nie zauważył, iż po pewnym okresie trwania kursu pracował właściwie z tą jedną osobą, gdyż pozostali uczestnicy zniechęcili się i ograniczali swoją aktywność do niezbędnego minimum. Naturalnie wspomniane wyżej przykłady można odnieść także do nauczania stacjonarnego, z tą jednak różnicą, iż w tradycyjnej klasie nauczyciel ma możliwość

obserwować na bieżąco poczynania swoich uczniów, a zatem łatwiej mu dostrzec zachowania nietypowe lub niepożądane i reagować na nie.

Inaczej wyglądają także zadania nauczyciela online związane bezpośrednio z przekazem wiedzy. Nie jest on, jak to ma miejsce w nauczaniu stacjonarnym, jedynie ekspertem, który dzieli się swoją wiedzą z uczniami (studentami), gdyż wiedza ta na ogół jest już zapisana w formie elektronicznej i udostępniana na platformie zdalnego nauczania. Rolą nauczyciela jest w pierwszej kolejności zaplanowanie i stymulowanie aktywności uczących się tak, aby mogli w sposób efektywny korzystać z dostarczonej im wiedzy. Zadania takie wymagają nie tylko znajomości zasad komunikacji poprzez sieć, ale także znajomości pedagogiki nauczania online, umiejętności prowadzenia dyskusji oraz rozwiązywania „na odległość” konfliktów w grupie.

Podstawowe wymagania względem nauczycieli podejmujących kształcenie zdalne

Wydaje się, że niemal każdy nauczyciel kończący obecnie studia wyższe z przygotowaniem pedagogicznym, oraz większość czynnej kadry nauczycielskiej posiada kwalifikacje niezbędne do korzystania z nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych. Wiedzę tę i umiejętności można stosunkowo łatwo zaadoptować na potrzeby e-edukacji. Na ogół do tworzenia kursu na platformie zdalnego nauczania nie jest wymagana znajomość zasad tworzenia stron www ani obsługi specjalistycznych protokołów sieciowych. Stosowne, przyjazne narzędzia do tworzenia materiałów edukacyjnych, forów, czatów do komunikacji i repozytoriów plików zazwyczaj są dostępne na platformie. Postuluje się zatem, aby osoby pragnące przygotować się do uczestniczenia w procesie edukacji na odległość dysponowały już pewnymi umiejętnościami, które można sformułować w formie następującej listy:

- umiejętność korzystania, przynajmniej w zakresie podstawowym, z narzędzi systemu operacyjnego oraz znajomość zasad jego funkcjonowania,
- obsługa przeglądarki internetowej,
- korzystanie z archiwów skompresowanych np. WinRAR i WinZIP (kompresja, dekompresja),
- obsługa przeglądarki dokumentów w formacie PDF (umiejętność konwersji dokumentów do formatu PDF),
- znajomość w zakresie podstawowym terminologii związanej z technologią informacyjno-komunikacyjną,
- obsługa programu pocztowego i popularnych komunikatorów internetowych,
- obsługa w zakresie podstawowym programu graficznego.

Wymienione wyżej umiejętności należy uznać za pewne minimum, które poszerzone o podstawy pedagogiki online i komunikacji sieciowej pozwolią przygotować nauczyciela do pracy w systemie edukacji zdalnej.

Potrzeba określenia kompetencji w zakresie e-edukacji

Nie należy równocześnie zapominać, że edukacja na odległość wymaga od nauczyciela specyficznych kwalifikacji i predyspozycji w wielu wymiarach. Współgra to z twierdzeniami pedeutologów, którzy uważają, że pożądane jest, aby przyszły nauczyciel – wychowawca czy edukator, który ma kształtować człowieka i wspierać go w różnych fazach rozwoju i okresach życia, był w miarę wieloaspektowy i pełnowymiarowy [Kuźma, 2000]. Tak postawione wymagania sprawiają, że nauczyciel – tutor, w systemie edukacji na odległość nie może być osobą skrywającą swoje niedostatki za technologią. Wydaje się, że w tym systemie kształcenia powinny uczestniczyć osoby, które z powodzeniem sprawdziły się w edukacji stacjonarnej, które odnosiły już sukcesy pedagogiczne w nauczaniu tradycyjnym.

Chcąc spróbować określić kompetencje i standardy przygotowania nauczycieli pragnących uczyć w systemie online należy najpierw przybliżyć znaczenie tych pojęć. W literaturze można spotkać różne wykładnie tychże terminów, ale wydaje się, że najbardziej czytelną jest definicja podana przez O. H. Jenicksa „... *kompetencja to zdolność i gotowość do wykonywania zadań na określonym poziomie*”. Strykowski zwraca uwagę także na rozumienie kompetencji jako kwalifikacji [Strykowski, 2004]. Píše tam, że rozumienie „*węższe utożsamia się z umiejętnością, a szersze stanowi połączenie wiedzy opartej na niej, umiejętności działania, a także motywacji*”. Z kolei K. Atamańczuk określa standardy kwalifikacyjne jako „... *ogólnie akceptowalne przez przedstawicieli edukacji oraz różnych dziedzin gospodarki i kultury normy wymagań, opisujące zbiór niezbędnych umiejętności, wiadomości i postaw do wykonania danego zadania...*”. Reasumując można powiedzieć, że standardy to poziomy kompetencji. Warto zauważyć, że w tak dynamicznie rozwijającej się rzeczywistości i zmieniającej się edukacji, trudno mówić o trwałych i niezmiennych kwalifikacjach oraz standardach kształcenia nauczyciela współczesnej szkoły, zwłaszcza jeśli dotyczą one obszaru e-learningu.

Kompetencje nauczycieli na ogół dzieli się na trzy grupy [Strykowski, Strykowska, Pieluchowski, 2003]:

1. Kompetencje merytoryczne, dotyczące nauczanego przedmiotu;
2. Kompetencje dydaktyczno-metodyczne, dotyczące warsztatu nauczyciela (zwłaszcza aktywizujące metody i techniki nauczania, projekty, praca grupowa);
3. Kompetencje wychowawcze dotyczące różnych sposobów oddziaływania na uczniów, komunikowania się.

Z pojęciem kompetencji nierozłącznie wiąże się termin umiejętności. Jak już wcześniej nadmieniono za W. Strykowskim, pojęcie umiejętności i sprawności można utożsamiać z kompetencjami w węższym rozumieniu. W literaturze zwraca się uwagę na tzw. *umiejętności kluczowe*, które są „*umiejętnościami informatycznymi o charakterze praktycznym lub praktyczno intelektualnym*” [Walał, 2004]. Kompetencje te są przedstawiane jako niezbędne do sprawnego

funkcjonowania w nowej oraz zmieniającej się rzeczywistości społecznej i gospodarczej. Wydaje się, że podana przez autora lista jak najbardziej odpowiada tym kompetencjom, w które powinien być wyposażony nauczyciel uczący na odległość. I tak, zdaniem autorów niniejszego opracowania, do kluczowych można zaliczyć następujące umiejętności:

- skutecznego komunikowania się w różnych sytuacjach,
- pracy w zespole,
- samodzielnego podejmowania decyzji,
- samokształcenia,
- rozwiązywania problemów w sposób twórczy,
- posługiwania się komputerem,
- korzystania z nowoczesnych środków gromadzenia i przetwarzania informacji.

Warto też przytoczyć za W. Walatem wykaz kluczowych umiejętności z zakresu technologii informacyjnej, które jak podaje autor, dotyczą „*zawsze działania w sytuacjach niestereotypowych*”, a do takich należy niewątpliwie edukacja niestacjonarna. Autor wyróżnia trzy główne bloki funkcjonalne:

1. **Wejście**, pobieranie informacji
 - poszukiwanie źródeł informacji,
 - ocena wiarygodności informacji,
 - włączanie nowych informacji do już posiadanego systemu wiedzy;
2. **Przetwarzanie**, „obróbka” informacji
 - określanie celu działania,
 - dobór metod działania,
 - selekcja informacji,
 - sortowanie i klasyfikowanie informacji,
 - kontrola poprawności działania;
3. **Wyjście**, emisja informacji
 - dobór formy prezentacji wyników,
 - wykonanie oczekiwanego sprawozdania w zadanej formie,
 - ocena efektów działania.

Można zaryzykować stwierdzenie, iż większość umiejętności nauczyciela niezbędnych do poprawnego zaprojektowania i przeprowadzenia zajęć w edukacji niestacjonarnej zawarto już w powyższym wykazie.

Możliwości przygotowania nauczycieli do e-learningu

W kontekście wymienionych wyżej oczekiwań warto zauważyć, że wśród wykładowców (nauczycieli) stosujących w praktyce e-learning należałoby wyróżnić dwie grupy. Do pierwszej z nich można zaliczyć większość wykładowców wprowadzających elementy nauczania przez Internet, stosujących portale edukacyjne do rozszerzenia oferty edukacyjnej, a przede wszystkim tych, którzy wykorzystują platformy do nauczania zdalnego. Druga grupa to nauczyciele, którzy nie tylko rozszerzają swoją ofertę przekazu wiedzy, ale często e-learning jest dla

nich jedynym medium edukacyjnym. Wydaje się, że druga z wymienionych grup jest tą, którą można przyrównać do tzw. koordynatorów technologii informacyjnej, czyli takich, którzy nie tylko posługują się narzędziami TI (w naszym przypadku także platformą zdalnego nauczania), ale potrafią organizować proces edukacji korzystając z bogactwa i możliwości tych technologii. Dla przygotowania tej drugiej grupy (wdrożeńiowców e-learningu) wydaje się pożądane ukończenie stosownych studiów podyplomowych, przygotowujących do tej formy edukacji w celu usystematyzowania i poszerzenia wiedzy technicznej, a przede wszystkim dotyczącej metodyki online. Natomiast pozostała, szeroka rzesza nauczycieli, winna przejść stosowne przeszkolenia z metodyki nauczania na odległość i podstaw obsługi platformy zdalnego nauczania. Warto zaznaczyć, iż dobrze przygotowane szkolenie powinno przybliżyć zasady korzystania z dowolnej platformy e-learningowej, podając właściwości tego typu systemów i specyfikę pracy online, jak też podstawowe zasady tworzenia materiałów dydaktycznych. Argument, który przemawia za takim rozwiązaniem jest podobny jak w przypadku typowych programów komputerowych. Potencjalny użytkownik powinien wiedzieć do czego służy np. arkusz kalkulacyjny i jakie zadania można rozwiązać z jego pomocą, tak aby przejście z programu jednego producenta na inny, porównywalny produkt, nie wymagało uczenia się jego obsługi „od początku”. Podobnie w e-edukacji, wobec wielości stosowanych rozwiązań software'owych (od komercyjnych produktów typu Blackboard czy WebCT³, poprzez rozwiązania autorskie, aż po ogólnodostępne platformy open source takie jak Moodle czy Claroline) trudno przewidzieć, na którym z nich będzie pracować konkretny nauczyciel w danej instytucji edukacyjnej. Dlatego powinien on raczej być zapoznawany z „filozofią” funkcjonowania platformy i jej możliwościami niż np. z konkretnymi opcjami menu wybranego oprogramowania.

Należy w tym miejscu wspomnieć o administratorach serwerów (platform zdalnego nauczania). W przypadku wyższych uczelni z reguły są to osoby, które nie zajmują się dydaktyką, a pełnią funkcję techniczną. W przypadku szkół niższego szczebla mamy sytuację nie najlepszą. Nauczyciel informatyki jest obciążony obowiązkiem bycia nieodpłatnie także administratorem sieci w szkolnej pracowni. Powoduje to często zbyt duże obciążenie dodatkowymi zadaniami nauczycieli, którzy w efekcie nie mają czasu na dydaktykę. Oczekiwania, iż będą oni dodatkowo administrować platformą zdalnego nauczania, bez zmiany sposobu wynagrodzenia, wydają się być nieetyczne. Dlatego, szczególnie w kontekście wprowadzania elementów nauczania zdalnego, należy popierać koncepcję zatrudniania w szkołach nauczyciela na stanowisku koordynatora TI, który przejmowałby zadania związane z administracją sieci i platformy dla tej formy nauczania.

Już tylko tytułem uzupełnienia warto przez moment zatrzymać się nad kwestią przygotowania nauczycieli do wykorzystania elementów zdalnego nauczania w swojej pracy. Jeszcze kilka lat temu MEN finansowało studia

podyplomowe z nauczania na odległość w dwóch ośrodkach: w Polsko Amerykańskim Centrum Zarządzania działającym przy Uniwersytecie Łódzkim (cztery edycje Podyplomowych Studiów Nauczania na Odległość w latach 1997 - 2001) oraz w Instytucie Pedagogiki UMK w Toruniu (Podyplomowe Studium Technologia Informacyjna w Edukacji Niestacjonarnej w latach 2001-2002). W ostatnich latach (dokładniej po wejściu Polski do Unii Europejskiej) pojawiły się także możliwości finansowania szkoleń dla nauczycieli z zakresu edukacji na odległość w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Kolejne ośrodki korzystają z tych możliwości, dla przykładu można wymienić chociażby: „Kształcenie na odległość dla nauczycieli”, jeden z kursów w ramach projektu KNOW⁴, będącego wspólnym przedsięwzięciem Politechniki Gdańskiej, Akademii Morskiej w Gdyni, Akademii Medycznej w Gdańsku oraz Uniwersytetu Gdańskiego. Inny przykład, to kurs „Metodyka nauczania przez internet” przeprowadzony w Małopolskim Instytucie Samorządu Terytorialnego i Administracji w Krakowie⁵ również w ramach projektu finansowanego z EFS, czy wreszcie projekt „eTeacher”, realizowany przez Ośrodek Edukacji Niestacjonarnej AGH. W roku akademickim 2004/2005 dzięki dofinansowaniu z Ministerstwa Edukacji niektóre uczelnie wyższe (m.in. Uniwersytet Warszawski i Politechnika Warszawska) prowadziły studia podyplomowe dla nauczycieli zainteresowanych e-edukacją. Jak łatwo zauważyć podane tu przykłady nie stanowiły i nie stanowią bogatej oferty zdobywania stosownego wykształcenia, ale pozwalają mieć nadzieję, iż w miarę wzrostu zainteresowania wśród nauczycieli podaż tego typu szkoleń będzie się zwiększać. Należałoby także oczekiwać, że MEiN uruchomi ogólnodostępne studia podyplomowe, dofinansowywane, na które rekrutacja będzie prowadzona w sposób transparentny, a dodatkowo będzie uwzględniała potrzeby zarówno poszczególnych rejonów, jak też kwalifikacje wstępne oraz ewentualne doświadczenie w e-learningu osób aplikujących. Byłoby wielce pożądanym, aby zakwalifikowani nauczyciele mieli nie tylko akceptację ze strony dyrekcji w swoich szkołach (wyrażającą się właśnie oddelegowaniem na studia), ale także, aby byli pasjonatami nauczania na odległość. Tylko wówczas jest szansa, że ten sposób nauczania nabierze nowego rozmachu i nowej jakości. Obecnie trudno o optymizm w podanej kwestii, gdyż nawet nauczyciele, którzy przeszli już przeszkolenie metodyczne w zakresie edukacji zdalnej często odnoszą się do niej dość sceptycznie, argumentując dużym nakładem czasu jaki potrzebny jest zarówno na przygotowanie materiałów dydaktycznych, jak też na komunikację online w ramach prowadzonych zajęć. Wynika stąd, że istnieje pilna potrzeba określenia zakresu pracy takich nauczycieli i sposobu ich wynagradzania.

Podsumowanie – komu potrzebne są kompetencje w zakresie e-edukacji?

Mówiąc o kompetencjach nauczycieli w zakresie edukacji na odległość należy pamiętać o rodzimych doświadczeniach dotyczących określania standardów w obszarze technologii informacyjnej. Wydaje się, że ostateczny

kształt i stosowne zapisy w dokumentach ministerialnych nie muszą pojawiać się już teraz. Okres przejściowy, w którym będą następować kolejne wdrożenia form edukacji zdalnej, powinien posłużyć zebraniu nowych doświadczeń i tworzyć klimat sprzyjający dyskusjom w środowisku specjalistów, których rezultatem może stać się określenie kompetencji we właściwym zakresie i stopniu szczegółowości. Wydaje się natomiast, że znacznie pilniejszym zadaniem jest określenie standardów i kompetencji dla tych nauczycieli, którzy będą mogli pełnić funkcje koordynatorów zdalnego nauczania na uczelniach i w szkołach. Ta grupa, winna być przeszkolona na studiach podyplomowych z zakresu e-learningu, które, jak się wydaje mogłyby być, przynajmniej w części, finansowane z funduszy europejskich. Aby jednak proponowane działania szkoleniowe zachęcały do podejmowania wysiłków związanych z praktycznym wykorzystaniem nabywanych kwalifikacji, bezwzględnie powinny zostać uregulowane kwestie prawne dotyczące roli i miejsca tej formy nauczania w polskim systemie edukacji.

Bibliografia

Atamańczuk K.: *Standardy kwalifikacji zawodowych*, Edukacja i Dialog, nr 5 (148), Wydawca STO, 2003

Kuźma J.: *Nauczyciele przyszłej szkoły*, Wydawnictwo Naukowe AP, Kraków 2000

Lubina E.: *Zmiany funkcji nauczyciela w nauczaniu na odległość*, e-mentor 4/2004, <http://www.e-mentor.edu.pl/artukul.php?numer=6&id=80>

Rusiecki M. ks.: *Karta odpowiedzialności i obowiązków nauczyciela* [w:] Wychowawca 10/2004, http://www.wychowawca.pl/miesiecznik/10_142/02.htm

Strykowski W., Strykowska J., Pieluchowski J.: *Kompetencje nauczyciela szkoły współczesnej*, Wydawnictwo mMPi2, Poznań 2003

Walat W.: *Podręcznik multimedialny*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2004

Zajac M.: *Metodyczne aspekty tworzenia kursów online* [w:] Dąbrowski M., Zajac M. (red) *Rozwój e-edukacji w ekonomicznym szkolnictwie wyższym*, FPAKE, Warszawa 2005, s. 24-30

Zajac M.: *Czy e-learning ma szansę trafić do polskich szkół?* [w:] Kajdasz-Aouil M., Michalski A., Podoska-Filipowicz E., (red) *Edukacja techniczno-informatyczna – kreowanie nowoczesnego modelu kształcenia*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Bydgoszcz 2005

Zajac M.: *E-learning z perspektywy nauczyciela*, e-mentor Nr 3 (5) czerwiec 2004, s.4-6

Zając M.: *Standardy kształcenia online – próby, przykłady, osiągnięcia*
[w:] Kędzierska B., Migdałek J. (red.) *Informatyczne Przygotowanie Nauczycieli – Internet w procesie kształcenia*, Wydawnictwo Rabid, Kraków 2004

Zawisza W.: *E-learning, edukacja XXI wieku czy edukacja namiastek?*
[w:] Migdałek J., Kędzierska B. (red.), *Informatyczne przygotowanie nauczycieli – Internet w procesie kształcenia*, Wydawnictwo Rabid, Kraków 2004

Zawisza W.: *O konieczności określenia kompetencji i standardów przygotowania nauczycieli w obszarze edukacji na odległość (ENO)* [w:] Morbitzer J. (red.), *Komputer w edukacji*, Wydawnictwo Naukowe AP, Kraków 2005

Zawisza W.: *Profil nauczyciela i studenta w edukacji na odległość*, Materiały z konferencji *Technologia Informacyjna w Edukacji*, Gdynia 2003,
<http://www.sni.edu.pl/godn/tiwedu2003/publikacje/wzawisza.pdf>

Wybrane dokumenty MEiN dotyczące edukacji na odległość:

MENiS: „*Strategia rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce do roku 2010*”, MENiS 2004, http://www.men.gov.pl/szk-wyz/archiwum_2004/strategia_rozwoju.php

MENiS: *Koncepcja wdrożenia w warunkach polskich systemu kształcenia na odległość*, Warszawa, czerwiec 2005r.

MENiS: *Prawo o szkolnictwie wyższym*, ustawa z dnia 27 lipca 2005 r., Dz.U. z 2005 r. Nr 164, poz. 1365
http://www.men.gov.pl/prawo/wszystkie/ustawa_270705.pdf

MENiS: *Program Operacyjny „Wykształcenie i Kompetencje” na lata 2007-2013*, http://www.men.gov.pl/menis_pl/analizy_i_badania/program_operacyjny1.pdf

MENiS: *Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 r. w sprawie standardów kształcenia nauczycieli (Dz. U. Nr 207, poz. 2110)*, http://www.men.gov.pl/prawo/wszystkie/rozp_302.php

MENiS: *Standardy przygotowania nauczycieli w zakresie technologii informacyjnej i informatyki, Dokument przygotowany przez Radę ds. Edukacji Informatycznej i Medialnej*, sierpień 2003 r.)
http://www.men.gov.pl/edu_infor/dokumenty/standardy1.php

MENiS: *Strategia Rozwoju Edukacji na lata 2007 - 2013*, sierpień 2005r., http://www.mein.gov.pl/oswiata/biezace/strategia_2007_2013.pdf

MENiS: *Strategia rozwoju kształcenia ustawicznego do roku 2010*, 8 lipca 2003 r.
http://www.mein.gov.pl/ksztzaw/strategia/strat_ust.php

¹ m.in. nie działające już Centrum Edukacji Niestacjonarnej PG – DECTUG, Polsko-Amerykańskie Centrum Zarządzania przy UŁ – PAM Center (<http://pamctr.uni.lodz.pl>), czy Ośrodek Edukacji Niestacjonarnej - OEN AGH (<http://pl.oen.agh.edu.pl/>)

² do najbardziej popularnych należą niewątpliwie WebCT (WebCT.com) i Blackboard (www.blackboard.com)

³ w październiku 2005 roku został ogłoszony komunikat o zamierzonej fuzji obu firm, które mają po połączeniu oferować jedną wspólną platformę Blackboard, sfinalizowanie umowy przewidziane jest na IV-V 2006

(<http://www.blackboard.com/company/press/release.aspx?id=767025>)

⁴ Projekt KNOW - <http://know.eti.pg.gda.pl/>

⁵ MISTIA – <http://www.mistia.org.pl/>